

» continuò damnandum esse peccati mortalis; præsertim cùm
» Sylo. verb. *Jejunium*, et alii dicant, ei, eni ovorum, et lacti-
» ciniorum usus permissus est, etiam laridi, et sagininis per-
» missum videri, idque non improbat *Azor.* l. 7. c. 10. q. ult.
» Vid. *Laym.* hic, *Fagund.* p. 4. l. 1. c. 2. n. 20. ubi dicit,
» pinguedinem inter carnes non computari. Vide *Dian.* p. 1.
» l. 9. R. 21. Verùm in his videndum ubique, quid recepta pio-
» rum consuetudo ferat, à qua non temere recedendum. *Azor.*
» l. 7. c. 10. q. ult. *(*Vide dicta.* n. 1010.)*

« Dixi: si sit in *Quadragesima*; quia extra eam licet vescitur
» ovis, qui debet jejunare, v. gr. ob *Jubilæum*. *Henr.* etc. vel ex
» poenitentia sacramentali, *Fag.* vel ex voto, aut in vigilia. Vid.
» *Dian.* p. 1. c. 9. R. 5 et 6. *(*Vide dicta.* n. 1009.)*

1050. — Quæritur I. Utrum, qui in die jejunii culpabiliter
bis comedit in notabili quantitate, peccet graviter, si iterum
comedat? Affirmat prima sententia, quam tenent *Wigand.* p. 140.
n. 101. *Resp.* 3. *Sylo.* v. *Jejunium* n. 22. *Elbel* t. 2. p. 154. n. 46.
cum *Med.* etc. *Heno*: item *Major*, ac *Montesin.* apud *Salm.*
de 3. *Præc.* c. 1. num. 7. Ratio, quia, sicut præceptum absti-
nendi à carnibus est negativum, ita ut qui eas quoties comedit,
toties peccet, prout omnes asserunt cum *Salm.* c. 2. n. 29. *Suar.*
Diana etc. communiter, contra *Palud.* *Tab.* etc. Sic est illud
per quod præcipitur abstinentia à secunda comeditione. Negat
verò secunda communis, et probabilior sententia, quam tenent
cum *Busemb.* n. 1004. *Sanch.* Dec. l. 4. c. 1. n. 42 et 45. *Holzm.*
t. 1. p. 335. n. 8. *Anacl.* pag. 386. n. 20. *Mazzotta* tom. I.
p. 326. *Roncaglia* de 5. *Præcept.* c. 1. q. 2. R. 2. cum *Azor.* *Suar.*
Fag. *Palaus* tom. 7. tr. 1. D. 3. p. 2. § 2. n. 8. cum *Caj.* *Val.* *Sa.*
Tol. *Laym.* *Henr.* etc. *Salm.* l. c. et c. 2. n. 47. cum *Bon.* *Trull.*
Fag. et *Bass.* Ratio 1. ut alii dicunt, quia præceptum jejunii est
positivum, cum præcipiat principaliter per se unicam comeditionem,
unde non obligat semper ad semper; et proinde qui semel
illud fregit, non peccat saltem graviter iterum comedendo; sed haec
ratio non convincit, nam si hoc esset præceptum mere positivum,
peccaret qui prorsus nihil per diem comedederet. Ratio 2. potius est,
quia essentia jejunii consistit in unica comeditione, ut clare videtur
docere *D. Thomas* 2. 2. q. 147. a. 6. dicens: « Ecclesiæ moder-
atione statutum est, ut semel in die a jejunantibus comedatur. »
Quapropter, destructa essentia jejunii, cessat præceptum. Dispar
autem est ratio præcepti abstinentiæ à carnibus, ibi enim essentia
præcepti consistit in unica comeditione, quia facta secunda comedi-
tione, jam jejunium solutum est; ideoque bis comedens non tenetur deinde jejunare, cùm amplius jejunium servare non
possit. Adde, quod hoc præceptum communiter sic DD. interpretantur;
et hoc solum redderet probabiliorem sententiam nostram. Dux autem saltem graviter, nam *Less.* l. 4. c. 2. n. 17.
Fill. t. 2. t. 27. n. 24. et *Croix* l. 3. p. 2. n. 1265. cum communi-
missima (contra *Pal.* *Anacl.* et *Salm.* II. cc.) dicunt id esse ve-
male, eo quod est contra finem legis, qui est carnis mortificatio:

et quidem probabilius, quia contraria fini legis est quædam inor-
dinatio, quæ ab omni culpa non videtur excusari.

Quæritur II. Utrum, qui inculpabiliter bis comedit in die,
teneatur abstinere à tertia refectione? Negant *Bonac.* de *Præc.*
Eccl. D. ult. q. 1. p. 3. n. 8. *Holz.* l. c. p. 335. *Laym.* c. 1. n. 13.
Pal. p. 2. §. 2. n. 9. *Elbel* l. c. et *Spor.* tom. 1. p. 285. n. 39.
Quia, ut dicunt, adhuc in casu inadvertentie jam destructa est
essentia jejunii. Sed affirmat *Azor.* *Val.* *Sa.* *Nao.* etc. apud
Bon. l. ut sup. Ratio, quia is qui jejunum inadvertenter fregit,
materialiter tantum fregit, et non formaliter; unde cùm primùm
advertisit ad jejunii legem, tenetur illam servare, ne formaliter
lædat. Utraque sententia est probabilis, sed juxta dicta in præ-
ced. Quæst. prima videtur probabilius.

Quæritur hic III. an liceat cauponibus in die jejunii indiscri-
minatim ministrare omnibus cibos et carnes? Affirmat *Vico*
Qu. 10. A. 4. n. 7. cum communi, etiamsi dubitent, an aliquis
petens excusat, quin eum interrogent; quia in dubio nemo præ-
sumtit malus. Imò etiamsi certò sciant eum non excusat, con-
cedunt tabernariis *Sanch.* l. 7. cum *Nao.* *Tol.* *Mol.* etc. apud
Vico ib. posse adhuc invitare ad prandium; quia, ut dicunt, illa
invitatio intelligitur conditionata, hoc est, si vultis comedere,
comedite apud me. Ad carnes verò dicit *Vico* non posse invi-
tare hospites, nisi expresse sub dicta conditione nuper annunciata.
Sed haec duo ultima non admittimus, nisi permissivè, et accedit
gravis causa excusans à peccato scandali, prout diximus l. 2. n. 69.

DUBIUM II.

Quæ causæ excusent à jejunio.

1051. Quatuor sunt cause excusantes à jejunio. I. Dispensatio. II.
Impotentia. III. Labor. IV. Pietas. Vide omnia quæ de his dicit *Bus-
semb.* — 1052. I. Causa est Dispensatio; Possunt enim a jejunio
suspensare 1. Papa. 2. Eniscopi. 3. Parochi. 4. Prælati, de quibus sin-
guarum agitur. — 1052. II. Causa est Impotentia. Quinam excus-
entur de Impotentia Physica. *Resp.* 1. Infirmi. 2. Pauperes. — 1054.
Quinam excusentur de Impotentia Morali? *Resp.* Excusantur 1. Qui
laborant dolore capitis: Vel qui nequeunt dormire: An autem hi
teneantur mané sumere cœnulam? 2. Milites. 3. An uxores timentes
indignationem à Viris; et an Viri non potentes reddere debitum? —
1053. 4. Adolescentes. — 1056. 5. Senes. Dub. 1. An Sexagenarii
robusti teneantur jejunare? — 1057. Dub. 2. An Feminae quinquag-
enariæ? — 1058. Dub. 3. Quid de senibus habentibus votum je-
junandi? — 1059. Dub. 4. An Religiosi sexagenarii teneantur ad
jejunia Regulae? — 1040. Dub. 5. An jejunium subrogatum voto
castitatis, obliget Sexagenarios? — 1041. III. Causa est Labor. Quæ
sint artes per se laboriosæ? An excusentur Tonsores, et Sartores?
An Pictores, Scribæ, et Horologarii? An Molitores, Argentarii, et
Sculptores? — 1042. Qu. 1. An excusentur Artifices divites? —
1045. Qu. 2. An excusentur Artifices qui possunt jejunare sine
gravi incommode? — 1044. Qu. 3. An excusentur ipsi in diebus,

» in quibus non laborant? — 1045. Qu. 4. An excusentur qui assumunt laborem in fraudem jejuniū? — 1046. Qu. 5. An qui laborant sine justa causa? Et an qui laborant ob rarum lucrum? — 1047. De Itineribus. Dub. 1. Quale iter sufficiat ad excusandum? Dub. 1. An excusenter iter facientes equis, vel rhedis? — 1048. IV. Causa est Pietas. An ideo opera pietatis possint sponte suscipi? — 1049. 1. Quando excusentur inservientes infirmis? 2. Quando peregrinantes ad Loca sacra? 3. Quando Concionatores? 4. Quando Cantores? 5. Quando Lectores? 6. Quando Advocati, Judices, Melici, et alii Professores? 7. Quando Confessarii? — 1050. An abentes à Patria teneantur ad jejuniū in illa præceptum? Et an ad ejunium loci ubi sunt? Remissive ad l. 1. n. 156. (Tom. I. pag. 138).

1051. — « RESP. Hæ sequentes: 1. Superioris *Dispensatio*, qua tamen non est opus, si necessitas sit evidens, sed in dubio tantum; idque sive ad esum carnium, sive ad secundam refec-tionem. Taliſ autem Superior est Episcopus et Parochus, etiam præſente Episcopo, quando legitima consuetudo ſic habet. » Imò *Sylv. et Sanch. de matr.* l. 9. d. 9. n. 27. et in *opusc.* t. 2. » l. 5. c. 1. d. 5. n. 18. abſolutè affirmant, poſſe dispensare præſente Episcopo: quia, inquit, ad Episcopum non recurritur in minimis, ut uſus habet; quod Episcopi ſciunt, et non contradicunt. Verū id totum pendet ab uſu et consuetudine, ſine qua non licebit. Vide *Trull.* l. 2. c. 3. d. 7. Item prælatus, et in ejus absentia Vicarius illius; ut habent *Sanch.* l. c. respectu ſuorum Religiosorum. Non tamen Confessorius, licet privilegiatus, ſi non ſit Parochus: quia non habet jurisdictionem in foro extero, *Sanch.* l. c. contra *Pal.* Unde tantum potest ju-dicare de iuſtitia cauſæ. * (*Vel addeſſe cauſam ad non jejunan-dum. Viva d. n. 5.*) * Cauſa autem valida ad dispensandum erit vel vera, vel quæ talis putatur; ſufficit enim credulitas inculpata. Item cum quis bona fide putat ſe à jejuniū excusari, etiſ cauſa insufficientis ſit, tantum venialiter peccare docet *Cajet.* At ſi verè bona fide putet ſe plane excusari, nullo modo peccare videtur.

« 2. Cauſa est *Impotentia*, qua excusantur, qui ſine notabili danno non poſſunt jejunare: ut ſunt juniores uſque ad annum 21 compleatum; quibus tamen post septimum annum carnes dari non debent. Item debiles, infirmi, convalescentes, prægnantes, lactantes, etc. * (*Etiamſi lactantes ſint robustæ, ut Viva qu. 10. Art. 4. n. 3. Salm. n. 126. communiter. Idem Tamb. dicit de muliere mox conceptura, ſi jejuniū ei nocere probabiliter poſſit. Hinc probabilis metus gravis mali, ut ait Viva art. 4. n. 2. aut gravis incommodi, ut dicit Croix l. 3. p. 2. n. 1324. cum Bon. Tamb. et Pasqual. excusat à jejuniō.*) * Ratio eſt, quia hi omnes egent alimento multiplicato: uti et ſenes communiter sexagenarii, niſi evidenter conſtet poſſe jejunare ſine danno. In dubio autem an poſſint, non tenentur cum periculo tentare fortunam: quia cum de ætate conſtet, et iobur ſit dubium, non eſt expectandum, donec deficiat, tunc enim irre-

» cuperabilis eſt defectus. *Gran.* tom. 2. d. 6. tract. 3. p. 1. d. 6. » s. 5. n. 39. *Escob.* *Laym.* l. 4. tr. 8. c. 3. *Tan.* 2. 2. dub. 3. » q. 3. d. 5. *Fil.* tom. 2. tr. 27. p. 2. c. 6. et ceteri communiter, » contra *Nao.* *Sa.* *Sanch.* de matr. t. 2. l. 7. d. 32. n. 17. et » part. 2. consil. l. 6. c. 1. d. 4. n. 7. item *Dian.* p. 1. tr. 9. » R. 20. etc. qui abſolutè, ſine omni restrictione, ſexagenarios omnes à jejuniō liberant. Quam ſententiam *Trull.* tanquam communio rem et magis conformem tempori, et imbecillitati humanae, ut ait, ſequitur (cum *Molf.* *Orliz.* etc.) l. 3. c. 2. » d. 7. num. 3. præſertim cum à ſcrupulis, quibus exponit con-traria, liberat. Quidam inſuper id extendunt ad eos, qui pro toto vitæ tempore certis diebus voverunt jejuniū; adduntque eſſe probabile, quod ſufficiat, ſi annus 60 ſit inchoatus, eo quod is in favorabilibus habeatur pro completo. *Diana* p. 5. » t. 14. R. 83. ex *Naldo*, et *Sanch.* Item p. 9. t. 7. R. 73. ex *Trull.* et aliis 6. Eademque ætate, uti et ante annum 21 Regulares non teneri ad jejuniū ſui Ordinis, probabile affirmat *Dian.* p. 9. t. 7. R. 63. ex aliis 4. qui etiam probabile cenſet excusari ſeminorum quinquagenarias, p. 9. t. 7. R. 93. ex aliis 4. Denique pauperes, qui non habent alium cibum præter prohibitus, vel non ſufficientem pro unica refectione. Vide *Sanch.* in *opusc.* ubi ex *Nao.* *Gabr.* *Ang.* excusat eos qui laborant tertiana, vel quartana, item qui ex vacuitate ſtomachi notabili capitis dolorem vel vertiginem patiuntur, vel tota nocte calefieri, aut dormire non poſſunt. Neque hos teneri mane ſumere collatiunculam, et vespere cœnam, notat *Dian.* p. 1. » t. 9. R. 51. ex *Fill.* et aliis 3. quia nemo tenetur pervertere ordinem refectionum.

« 3. Cauſa eſt *Labor*, vel *Officium*, quo cum jejuniū non poſſit consistere, qualis eſt agricolarum, et multorum opificum ut fabrorum, pitorum, ſutorum, etc. (etsi de satoribus neget *Angles*: cuius ſententiam *Sanch.* dicit eſſe veram, ſi non ſuant, ſed tantum ſcindant corium, et materiam præparent): non tamen pictorum, ſartorum, quod labor exiguis eſt. Excusat etiam *Laym.* l. 4. t. 8. c. 3. figulos, argentarioſ, ferrarioſ, lignarioſ, fulloneſ, coementarioſ, coriarioſ, et textoreſ. *Dian.* p. 4. » t. 4. R. 138. et *Gordon.* t. 2. l. 6. q. 18. c. 6. versanteſ prælum typographicum, non tamen typorum compoſitoreſ: foſores autem, ferrarioſ, et ſimiles, etiam in die uno, vel altero, quo non laborant, excusat *Azor.* etc. cum *Dian.* p. 1. t. 9. R. 9. Similiter excusat qui pedibus facit iter per magnam diei partem, ut ait *Sanch.* in *opusc.* l. c. *Vid. Fill.* n. 119. Ratio horum omnium eſt, quia communiter horum vires non ſufficiunt ad hujusmodi labores cum jejuniō. »

« Dixi, pedibus; quia multi non excusat equites; longa tameſ equitatia ad plures dies, ut docet *Fill.* tr. 38. c. 6. meritè excusat. Ubi etiam concedit ob labores præcedentes et ſubſequentes, poſſe aliquem excusari, ſi probabiliter debilitatus, ve debilitandus putetur, ita ut officio ritè fungi nequeat. Vide

» Bon. dist. ult. q. 4. n. 11. Ex eodem capite Doct. excusant
» conjugem, si debitum reddere non possit, quando jejunat; uti
» et uxorem, quæ ob maciem non possit cum jejunio se viro
» gratam praestare. Bon. l. c. Atque, universim loquendo nemo
» tenetur opus, ad quod obligatur, omittere ob præceptum jejunii,
» ait Caj. Quod intelligo, nisi ista obligatio sit valde levis, et ra-
» tionabiliter postponenda obligationi jejunii.

» 4. Est *Pietas*, vel majus bonum. Unde excusantur, qui cum
» jejunio non possunt vacare operibus melioribus; v. g. Concio-
» natores, Præceptores ordinarii, Confessarii, Cantores, et quot-
» quot opera caritatis et misericordiæ tam corporalia quam
» spiritualia exercent, etiam ob mercedem, si ea cum jejunio per-
» agere non possunt. *Fill.* t. 2. tr. 27. p. 2. c. 6. n. 24. *Azor.* p. 1.
» l. 7. c. 28. *Fern.* *Navar.* *Syloest.* *Fagund.* etc. Atque hi qui-
» dem omnes intelligunt, et fere addunt, quando eorum labores
» cum jejunio non possunt consistere. *Diana* autem (absolutè lo-
» quendo) p. 1. t. 9. R. 9. Prædicatores, qui diebus quadrage-
» simalibus (intelligo omnibus) concionantur, putat à jejunio ex-
» cusandos; quia, inquit, summopere laborant: non item eos, qui
» Dominicis tantum concionantur, nisi sint debiles. *Sanch.* tamen
» in consil. p. 2. l. 5. c. 1. d. 13. n. 6. 7 et 8. *Trull.* l. 3. c. 3. d. 7.
» putant à jejunio Quadragesimæ communiter et regulariter
» excusari eos, qui ter, vel quater in hebdomada concionantur
» cum fervore. *Lectores* verò *Diana.* l. c. cum *Fagund.* p. 4. lib. 1.
» c. 8. n. 19. censem non omnes excusandos, sed eos tantum, quo-
» rum labor est improbus; vel qui ita sunt debiles, ut satisfacere
» non possint. Idem fere sentit *Sanch.* licet l. c. putet *Lectores*
» eos, qui quotidie quatuor lectiones legunt (ut in Societate fa-
» ciunt præceptores *Grammaticæ*) satisfacere, si media Quadra-
» gesima, sive ter in hebdomada jejunent, eò quod sit magnus labor
» et paucis annis sic fatigentur, ut progrederi non possint; sic ille.
» Verum præstat, ut Superiores, ad tollendum scrupulum, cum
» talibus dispensent; ut monet idem *Sanch.* l. c. Nam in omnibus
» istis regula certa, et universalis statui non potest alia, quam
» quod lex Ecclesiæ non obliget cum magna difficultate, ut nota
» *Laym.* c. 2. num. 2.

» 5. *Caritas*, vel etiam urbanitas secundum quosdam, excusat
» etiam à veniali eum, qui die jejunii rogatus ab amico, modi-
» cum cibi sumit, *Med.* *Fab.* *Fill.* *Dian.* p. 2. t. 9. R. 29. vel
» qui ad excitandum infirmorum appetitum, comedit parum,
» etiam carnis. *Sanch.* *Dian.* p. 3. t. 5. R. 32.

1052. — Quatuor igitur sunt causæ excusantes à jejunio;
I. Dispensatio, II. Impotentia, III. Labor, IV. Pietas. De his
seorsim hinc, et accurate censeo disserendum, cum sint res omnes
pertinentes ad proxim, et scitu necessariæ. Sedulo curavi super
hoc puncto quamplures Auctores observare, et hic recensere, eò
quod Doctorum auctoritas in hoc redundat in probabilitatem in-
trinsicam, cum agatur de re quæ valde pendet ab æstimatione
Sapientum. Et quia plures infra in singulis sententiis eosdem

AA. sæpe citare mihi opus erit, ideo, ne citationes iterum semper
repetam, loca Doctorum de hoc punto agentium, quos observavi,
hic congero: Hi sunt *Sanch.* Cons. l. 5. c. 1. ex dub. 1. pag. 90.
Laym. lib. 4. tract. 8. c. 2. pag. 144. *Less.* l. 4. c. 2. pag. 590.
Azorius tom. 1. l. 7. c. 17. ex pag. 380. *Petrocorens.* tom. 2. ex
pag. 191. c. 3. *Escob.* tom. 12. l. 94. *Palaus* tract. 30. D. 3.
p. 2. §. 5. pag. 22. *Bon.* tom. 2. de *Præc.* *Ecccl.* D. ult. q. 1. p.
ult. pag. 413. *P.* *Concina* tom. 5. de *Præc.* *Ecccl.* Dissert. 2. ex
pag. 308. *Sporer* Append. ad 3. *Pr. Sect.* 4. §. 1. pag. 286. *Ron-*
caglia tr. 9. de *Jejun.* c. 2. pag. 266. *Salm.* de *Pr. tract.* 23. c. 2.
p. 7. pag. 362. *Wigandt* tr. 5. E. 4. pag. 137. *Holzm.* t. 1. p. 3.
de *Pr. Ecccl.* tr. 1. c. 3. pag. 335. *Abelly* tr. 2. c. 5. pag. 414.
Viva de 3. *Pr.* q. 10. art. 5. ex pag. 115. *Anaclet.* *Dec.* l. 4. c. 5.
§. 7. pag. 392. *Croix* l. 2. p. 3. ex num. 138. *Tamb.* l. 4. c. 5. §. 7.
pag. 140. *Elbel* tom. 2. *Conf.* 18. pag. 183. *Mazotta* tom. 1. de 3.
Præc. D. 1. q. 4. §. 4. p. 428. *Felix* *Potestas* de *Pr. Ecccl.* ex
p. 308. *Renzius* tom. 2. de *Pr. Ecccl.* ex p. 592. etc. ut *infra*.

I. Causa est *Dispensatio*: circa quam quæritur quisnam possit
in jejunio dispensare? Resp. 1. Papa habet potestatem dispensandi
à jejunio in universam Ecclesiam, et quidem validè etiam
sine justa causa, quamvis non licet. Quomodo autem peccet dis-
pensando sine causa. Plures censem peccare graviter, ut *P. Concina* pag. 330. n. 2. et *Sotus*, *Covarr.* *Cordub.* *Tap.* etc. ap. *Salm.*
de *Leg.* c. 5. n. 61. qui id putant probabile, quia hoc esset contra
bonum commune, ad quod leges ordinantur. Sed satis probabi-
liter dicunt peccare tantum venialiter *Sanch.* de *Matr.* l. 8. D. 18.
n. 7. *Laym.* l. 1. tr. 4. c. 22. n. 13. et *Salm.* l. c. n. 66. cum *Basil.*
Pal. *Salas*, *Vill.* etc. modò tamen scandalum, vel aliud damnum
absit. Ratio, quia hoc quod non omnes conformentur in obser-
vantia legum humanarum, non videtur tam gravis deordinatio,
ut damnetur de mortali.

2. Episcopi possunt etiam dispensare cum subditis suis pro ca-
sibus occurrentibus, sed non nisi ex justa causa; alias dispensatio
erit nulla. Si verò causa non videatur omnino sufficiens ad dis-
pensandum, vel dubitetur an sufficiat, poterit Episcopus partim
dispensare, et partim commutare jejunium in aliud pius opus,
ut aiunt *Roncaglia* c. 2. *Reg. in praxi* 4. et *Viva* n. 4. cum *Tamb.*
Potest etiam Episcopus ob aliquam specialem causam dispensare
pro una vice in lege universalis jejunii, aut commutare, cum ejus
Officium sit saluti suarum oviū invigilare, et scandalum infirmo-
rum tollere, putati si periculum sit alicubi jejunium non observari;
ita *Laym.* cap. 3. n. 5. *Azor.* c. 18. q. 5. et *Salm.* de 3. *Præc.*
c. 2. n. 160. cum *Caj.* *Armill.* *Tab.* *Trull.* Sed *Summ.* *Pontif.*
Benedict. XIV. in *Bulla Prodiit jam dudum*, §. 10. (*vide Bullar.*
Tom. 3.) dixit sententiam oppositam, nimis non posse Epis-
copos pro universo grege dispensare in lege jejunii, esse non
modò communio rem cum *Raynaud.* *Merat.* *Dian.* *Mon.* *Leand.*
et *Ferrar.* sed etiam magis rationi consentaneam. Et sic ait ipse
respondisse quibusdam Episcopis rogantibus, an possent vigiliam

S. Mathiæ occurrentis in ultimo die bacchanaliorum ad præcedens sabbatum transferre. Hinc ipse Benedictius licentiam eis impertivit, ut pro illo anno prædictam vigiliam anticiparent. Vicarii autem Episcoporum non possunt dispensare, nisi ex speciali facultate ipsis concessa, ut ait *Viva art. 5. n. 5*. Neque possunt dispensare Abbatissæ, alizæque superiores Monialium, cum ipsæ nullam habeant jurisdictionem spiritualem; possunt tamen in aliquo casu declarare Moniales subditas ad jejunium non teneri. Ita *Concina t. 5. p. 331*. cum aliis passim. Vide dicenda l. 4 n. 53 et 61.

3. Parochi, licet dubitetur inter DD. an ex vi juris communis possint dispensare in jejunii, jure tamen consuetudinis certè id possunt ex justa causa cum suis subditis particularibus, non verò pro tota Parochia. Ita ex communis sententia, quam tenent *Laym. c. 3. num 8. Less. n. 45. Concina p. 331. num. 4. Elbel. n. 504. Sanch. de Matr. l. 8. D. 9. n. 27. Holz. pag. 436. n. 19.* (quamvis hic permittat tantum ad unum vel alterum diem, sed alii absolutè loquuntur) item *Salm. c. 2. n. 155. cum Cajet. Suar. Sylvest. etc.* Ratio, quia hoc expedit ad suave regimen Ecclesiæ, nimis enim grave foret ex locis remotis adire Episcopos ad obtinendam dispensationem, cuius necessitas occurrit in diem. Vide *lib. I. n. 190. et l. 3. n. 288*. Imò valde probabiliter potest Parochus in iis dispensare, etiam præsente Episcopo; quamvis enim Parochi de jure hanc jurisdictionem non habeant, habent tamen, ut dictum est, ex consuetudine, quæ satis potest jurisdictionem tribuere, ex c. *Contingat de Foro compet.*; ita *Sanch. Concina et Salm. loc. cit. cum Lop. Azor. et aliis supra relatis*. Id possunt etiam Vicarii Parochorum, qui exercent actus Parochiales jurisdictionem exigentes, nisi Parochi expressè repugnant, ut *Salm. cum Sanch. Palac. Pasqualig. etc.*

4. Possunt etiam dispensare cum suis subditis, et adhuc cum semetipsis, omnes Prælati Religiosorum, etiam inferiores, atque Vicarii Superiorum localium: Ita *Concina p. 331. n. 5. et Elbel n. 503*. cum aliis communiter. Ratio, quia Regulares Superiori veram habent jurisdictionem spiritualem in subditos suos, ut eis provideant in illis quæ ad ipsorum bonum regimen pertinent.

Hic autem maximè advertenda est de omnibus hujusmodi facultatem dispensandi habentibus doctrina communis, quam tradit *D. Thomas 2. 2. quæst. 147. art. 4. nimur*: « Si causa sit evidens, per se ipsum licet potest homo statuti observantiam præterire, præsertim consuetudine interveniente, vel si non posset de facili recursus ad Superiorum haberi. Si verò causa sit dubia, debet aliquis ad Superiorum recurrere, qui habet potestalem in talibus dispensandi. »

1055. — II. Causa est *Impotentia*, sive *Physica*, sive *Moralis*. Ex *impotentia Physica* excusantur 1. Infirmi, quibus jejunium timetur posse notabile damnum afferre; Hinc dicunt *Elbel n. 527. et Viva art. 5. n. 2.* quod, si quis sibi persuadeat ex experientia, vel ex probabili ratione, jejunium graviter nocitu-

rum, non tenetur jejunare. Sed ideo etiam excusantur, qui laborent febri tertiana, vel quartana, vel qui ab ea immediate convalescunt, *Holz. n. 14*. Item debiles qui una vice alimentum sufficiens non possunt sumere, ut *Sanch. dub. 14. n. 11. cum Sylvest. et Angles, ac Holz. n. 14. cum Laym.* Item prægnantes, et lactantes, quibus aliquando permittunt etiam carnes, si puer sit infirmus, aut ei immineat periculum infirmitatis, vel si mater sit debilis, ut *Ronc. c. 2. n. 1. et Holz. n. 18*. Imò prægnantes peccarent, si plures jejunarent; secus, si unum vel alterum jejunium aliqua mulier robusta ferre vellet, ut *Petrocorens. tom. 2. p. 198. cum Nao*.

2. Excusantur pauperes, qui non habent prandium perfectum pro unica congrua refectione. Ita communiter *Less. c. 2. num. 40. Sanch. dub. 14. n. 1. Elbel n. 507. Spor. n. 55. Holz. n. 13. et alii et D. Th. 2. 2. q. 147. art. 4. ad 4.* ubi ait: « Excusari videtur illi, qui frustatim eleemosynas mendicant, qui non possunt simul habere quod eis ad victimum sufficiat. » Hinc valde probabiliter dicunt *Sanch. dub. 14. n. 3. cum Angles, Salm. n. 133. et Ronc. q. 4. R. 1.* (contra *Mazzotta*) quod si quis non haberet nisi panem et legumina, aut herbas, non teneretur ad unicam refectionem: Licet enim esset is ad hujusmodi obscuria assuetus tamen ideo se sufficienter sustentat, quia plures in die, et plures in magna quantitate se reficere solet iis cibis, qui sunt modice nutritionis.

1054. — Impotentia autem *Moralis* etiam excusat à jejunio: et hæc est, quando jejunium non sine gravi incommodo, sive sine magna difficultate extrinseca, quæ magno incommodo æquiparatur, sustineri potest, ut dicunt *Abelly. pag. 412. n. 2. Viva n. 3. Tamb. n. 14. et Croix n. 1324. cum Bon. etc.* Hinc 1. non tenetur jejunare ii, quibus jejunium affert gravem capitis dolorem, ut dicunt *Holz. n. 14. Elbel. n. 507. et Sanch. dub. 14. n. 10. cum Abul. Nasarr. et Gabr. 2.* Excusantur ii qui jejunando non possunt noctu calefieri, vel per notabile tempus somnum capere, ut communiter docent DD. ut *Sanch. dub. 14. n. 10. et Salm. c. 2. n. 125. Pal. n. 9. Spor. n. 53. Holz. num. 14. Less. n. 40. Laym. n. 3. etc.* An autem isti teneantur eo casu mane sumere collatiunculam, ut serò possint comedere, et sic servare jejunium? Affirmant *Ronc. c. 1. Reg. prax. 4. Conc. pag. 310. n. 41. Salm. c. 2. num. 83. et Croix num. 1325. cum Sanch. dub. 27. n. 4.* Ratio, quia ille qui tenetur ad finem, tenetur etiam ad media non difficilia. Sed valde probabiliter id negant *Elbel n. 507. Tamb. §. 7. num. 14. Fill. tom. 2. tr. 27. c. 6. n. 130. Viva c. 5. n. 3. cum Fagund. Diana p. 1. tr. 9. R. 51. item Lop. Sanctius, et Soth. ap. Croix loc. cit.* Ratio, ut alii dicunt, quia nemo tenetur ordinem pervertere, sed potest communi aliorum consuetudini se uniformare. At hæc ratio debilis est, nam refectionem ad vesperam transferre, revera non est ordinem pervertere, sed illum perfectius servare cum hæc erat antiqua disciplina. Ratio potior est, quia dilatio comestions usque ad vesperam revera medium est non solum extraordina-

rium, sed grave afferens incommodum, cùm in eo non leve perferatur incommodum, qua ratione derogatum est antiquæ disciplinæ, quæ olim tam rigorosè fuit observata.

3. Excusantur milites, sive sint in castris, sive in hospitiis, ut dicunt, communiter *Concina* pag. 23. n. 2. *Roncag.* c. 2. *Reg. prax.* 2. et *Salm. cap.* 2. n. 141. cum *Leand.* *Pasqualig.* et aliis. *Ratio*, tum quia ipsi magnos labores perferunt, tum quia statim horis non possunt comedere, nec congruum habent cibum pro jejunio.

4. Excusantur uxores, quæ alias jejunando magnam paterentur indignationem à viris, ut *Less.* n. 44. *Azor.* c. 18. q. 7. *Viva art.* 6. n. 6. *Sanch. de Matr.* l. 9. D. 3. n. 13 et 26. *Salm. c.* 2. n. 127. *Holzm.* n. 16. et *Sporer* n. 65. cum *Cajet.* *Sylvest.* *Nao.* *Laym.* etc. Modò jejunium à viro non probibeatur in contemptum Religionis, vel præcepti Ecclesiæ. Pariter *Sanch. l. c. de Matr. num.* 12. *Viva art.* 6. n. 3. et *Tamb.* n. 45. excusant à jejunio puellam petentem nuptias, si timeat jejunando notabiliter deformari. Sed rectè ait *Croix* n. 1326. hoc practicè vix esse probable, cùm vix accidat ex jejunis ordinariis Ecclesiæ hanc notabilem deformitatem causari. Bene autem excusant viri, si jejunando non possent uxoribus debitum reddere, quia præceptum justitiae debet prævalere præcepto humano jejunii. Ita *Sanch. loc. cit.* n. 10. cum *Cajet.* *Arm.* *Nao.* *Sa.* *Val.* etc. *Laym.* n. 4. *Holzm.* n. 16. *Tamb.* n. 37. et *Salm. c.* 2. n. 127. cum *Less.* etc. Idem sentit *Concin.* p. 317. n. 14. censem teneri virum prius pre-cibus hortari conjugem, ut à petendo desistat: Si tamen hoc omitteret, non putarem eum peccare, saltem mortaliter. Si autem vir servans Ecclesiæ jejunia, et alia moderata ex devotione, redderetur minus potens ad debitum reddendum, non teneretur ab eis abstinere; quia non tenetur cum spirituali jactura illa omittere ut potentiore se reddat, ut dicunt *Sanch. n.* 5. cum *Gabr.* *Soto.* *Sylvest.* *Angles.* etc. ac *Croix* n. 1338. cum *Corneio,* et *Steph.* Non autem excusantur conjuges à jejunio, si cum illo debitum petere non possint, ut *Croix loc. cit.* et *Tamb.* n. 40. qui tamen *num.* 41. probabiliter excusat conjugem advertentem in altero, nisi petat, periculum incontinentiae, gravem suspicioneum concipere quod ipse adulteratus fuerit, vel aliam diligit.

1055. — 5. Excusant universè adolescentes usque ad annum 21 completum, ut docet *D. Th.* 2. 2. q. 147. a. 4. cum aliis communiter: hi enim indigent majori et crebriori cibo, tam ad augmentum naturæ, quam ad vires solidandas. Sentit autem *Durandus* in 4. *Dist.* 15. q. 10. art. 4. quod, si aliquis adolescens esset robustus, et in ipso natura jam attigerit terminum augmenti, is teneretur ad jejunia; sed hæc opinio est contra communem; et contra *D. Thomam l. c.* qui prorsus deobligat juvenes ante finem tertii septennii, et tantum subdit: *Conveniens tamen est, ut etiam in hoc tempore ad jejunandum se exerceant.* An vero aliquis adolescens complens 21 annum, v. g. hora tertia, vel nona, teneatur eo die jejunare? Negant *Escob.* pag. 108. n. 364. *Spor.*

pag. 286. n. 41. et *Trull.* *Dian.* etc. apud *Salm. cap.* 2. n. 120. quia, ut hi dicunt, præceptum jejunii respicit totum diem integrum, tanquam unicum objectum præcepti. Sed probabilius affirmant *P. Conc.* p. 289. n. 3. *Sanch. de Matr.* l. 2. D. 24. n. 23. et *Salm. loc. cit.* cum *Bon.* etc. *Ratio*, quia præceptum obligat statim ac tempus obligationis advenit; prout qui pervenient ad locum, ubi tenetur ad jejunium, obligatur jejunare, statim ac pervenit.

1056. — 6. Excusant senes, sed de his dubitatur 1. an sexagenarii indistinctè sint ab obligatione jejunii immunes? Communiter DD. docent sexagenarios excusari in dubio de validitate virium, nisi oppositum constet; ita *Bon.* p. ult. n. 4. *Less.* n. 41. *Laym.* n. 2. *Sanch. d.* 4. n. 7. *Abelly* n. 2. *Sporer* n. 50. cum *Navarr.* *Tol.* etc. *Ratio*, quia in istis præsumptio in dubio stat pro imbecillitate virium, ut à jejunio excusari censeantur. Sed dubium fit an teneatur jejunare, si quis certè robustus inveniatur? Prima sententia affirmat, eamque tenent *Fill.* tr. 27. c. 6. q. 4. n. 112. *Elb.* n. 458. *Bon.* p. ult. n. 4. cum *Valent.* *Abul.* *Rodr.* *Reg.* *Laym.* n. 2. cum *Navarr.* *Caj.* *Tol.* *Sa.* etc. *Ratio*, quia illi qui in ea ætate vires validas habent, non reputantur ut senes. Hæc quidem est probabilis, sed non minus probabilis est sententia opposita, quam tenent *Sanch. de Matr. lib.* 7. D. 22. n. 17. *Escob.* pag. 108. n. 367. *Holz.* n. 17. *Ronc.* q. 4. R. 1. qui eam tutam vocat, *Viva art.* 6. n. 8. cum *Trull.* *Molf.* etc. *Salm. cap.* 2. n. 130. cum *Villal.* *Leand.* etc. et probabilem putant *Azor.* c. 17. q. 4. *Palaus* §. 5. n. 6. cum *Sa.* et *Angles.* *Elbel* p. 166. n. 458. ac *Mazz.* tom. 1. pag. 428. *Ratio*, tum quia sic fert universalis consuetudo, ut testantur communius DD. apud *Ronc.*; tum quia alias esset res multis scrupulis obnoxia, examinare, an aliquis sexagenarius sit vel ne sufficienter robustus ad jejunium sustinendum. Sed ratio potior est, quia hujusmodi senes, tam ob virium imbecillitatem, quam ob defectum caloris, nequeunt simul alimentum sufficiens sumere, egentque cibo frequentiori; et licet nonnulli in tali ætate robusti videantur, eorum tamen robur est de facili illusivum et inconstans, cùm negari non possit in hujusmodi senibus vires delicere et prolabi in interitum, ita ut si in morbum incident, difficulter perfectè convalescant, unde *Galenus l. 5. de Sanit.* tuenda sic dixit: *Senibus simili ratione iis, qui ex morbo convalescant, in victu esse curandum.* Hinc commune adagium prodiit: *Senectus ipsa morbus est.*

Nec obstat dicere cum *Elbel*, quod senes ante sexagenarium annum certè tenentur ad jejunium: unde cùm dubium accedat, an deinde ob ætatem excusantur, possidet præceptum. Nam respondet I. quod, cùm dubitatur an lex comprehendat aliquem casum, aut subjectum, non obligat; quia tunc prorsus perinde est ac si dubiletur, an existat lex vel non pro illo casu, aut subjecto: et ideo possidet libertas, ut docent *Sanch. Dec. l. 1. c. 10.* n. 53. *Palaus* t. 1. tr. 1. D. 3. p. 7. n. 2. cum *Salas.* *Salm. de Leg.* c. 2. n. 110. et *Tamb.* *Dec. lib.* 1. c. 3. §. 7. verb. *Leges*, n. 1.

224 LIB. III. TR. VI. DE PR. VIII. IX. X. DEC. ET ECCL. C. III.
An verò sexagenarii comprehendantur à lege, vel non, est quidem dubium, imò valde probabilitè negatur, ut ostendimus; unde hoc casu, non lex, sed libertas possidet. Respondetur 2. quòd etiamsi eo casu possessio staret pro lege, sexagenarii nec etiam tenentur ad jejuniū; quia, cùm senes ad eam àetatem pervenient, duabus ipsis obligationibus obstringuntur, una servandi præceptum Ecclesiæ, altera tuendi valetudinem; unde sicut in dubio prudens timor gravis incommodi excusat à recitatione Officii, ut communiter dicunt Holz. t. 1. pag. 451. n. 486. Vito de 1. Præc. q. 3. art. 6. n. 3. Salm. de Hor. Canon. c. 3. n. 36. cum Sanch. Pelliz. Trull. et aliis, ac ipse Elbel t. 2. p. 556. n. 443. ita excusat etiam sexagenarios à præcepto jejuniū; præceptum enim naturale servandi sanitatem præponderat præcepto ecclesiastico jejuniū, cùm in talibus senibus adhuc robustis, ut ait Palauus n. 8. semper adest periculum moraliter certum gravis documentum, aut diminutionis virium, quæ semel amissæ, nunquam recuperantur.

An autem annus sexagesimus beatum esse completus, ad excusandum? Affirmant Sporer, et Elbel ll. cc. Sed alii dicunt sufficiere ut sit inchoatus, Vito art. 6. n. 8. Mazz. t. 1. p. 428. Diana p. 6. tr. 14. R. 83. cum Naldo; et probabile putat Pal. §. 5. n. 6. cum Sa, Angles, et Llamas. Ratio, quia communiter dicitur sexagenarius, qui annum sexagesimum inchoavit.

1037. — Dubitatur 2. An excusentur à jejuniū foeminae quinquagenariae? Prima sententia affirmit, quam tenent Escobar v. 109. n. 372. Renzius p. 593. quest. 4. et Narbona, Machado ac Pelliz. ap. Diana p. 9. tract. 7. R. 73. et hanc approbat etiam Sanchez, qui licet in Tr. de Matrim. in dubium revocaverit, in Opusculo tamen Conciliorum dub. 4. n. 5. cum Cajet. et aliis eam absolutè docet, et probabilem putant Vito art. 6. n. 8. et Mazzotom. 1. p. 428. Ratio istorum, quia in foeminis antecedit senectus, ita ut quinquagenariae nequeant amplius generare. Secunda verò sententia, quam tenent Laym. c. 3. Salm. c. 2. n. 131. Tamb. §. 7. n. 5. Croix n. 1318. Holz. p. 336. n. 17. Elbel. p. 187. n. 507. Anacl. p. 393. n. 64. negat quinquagenarias excusari, nisi adsit specialis circumstantia infirmitatis, vel debilitatis; quia experientia constat, quòd foeminae sine detramento valetudinis facilius jejunant, cùm ipsæ minori indigeant cibo. Primam sententiam non audeo improbare, sed neque audeo probabilem dicere, dum video illam à Laym. Tamb. Elbel et La Croix cum aliis omnino rejici, et Dianam dubitare de sua probabilitate.

1038. — Dubitatur 3. An qui voventur jejunare, putā semel in hebdomada, *toto vitæ suæ tempore*, teneat ad jejuniū in àetate sexagenaria? Prima sententia, quam tenent Sanchez Dec. l. 4. c. 11. n. 54. Bon. p. ult. n. 4. Renzius tom. 2. p. 594. q. 6. Pal. §. 5. n. 8. Escob. l. 94. n. 379. et Tamb. §. 7. n. 9. cum Fag. ac Diana, negat, nisi quis expressè voluerit se obligare ad jejunandum post sexagesimum annum. Ratio istorum, quia votum, tūm sit lex particularis, non obligat ad instar legis Ecclesiasticae.

Secunda tamen verior sententia, quam tenent Laym. n. 3. Sporer n. 51. Anacl. n. 78. Holzm. n. 26. Elbel n. 528. et Ronc. cap. 2. q. 4. R. 1. affirmat teneri, nisi adveniat specialis ratio debilitatis. Ratio, quia votum quamvis obliget ad instar præcepti Ecclesiastici quoad modum, non tamen quoad personas, unde sicut adolescens ante 21 annum potest se obligare ad jejunandum, ita et senes post annum sexagesimum; et satis præsumitur ad id voluisse se obstringere, qui vovit jejuniū usque ad mortem, sive *toto vitæ suæ tempore*. Secus autem dicendum cum Anacl. et Elbel, si quis vovent sine tali expressione, et non advertat ad àetatem sexagenariam: tunc enim non tenetur, quia eo casu vel censemur se obligasse ad instar præcepti ecclesiastici, juxta primam sententiam: vel quia tunc supervenit notabilis mutatio, ad quam si advertisset, non intendisset se obligare, juxta dicta hoc libro 3. n. 226.

1039. — Dubitatur 4. An Religiosi sexagenarii excusentur à jejuniis Regulæ? Affirmant Sporer p. 287. n. 51. Holzm. p. 340. n. 26. Tamb. de Jure Abb. D. 12. q. 5. n. 7. item Rodri. Pasq. et Sanctius ap. Salm. c. 2. n. 132. Quia pariter dicunt præceptum Regulæ obligare ad instar præcepti ecclesiastici. Sed negant Azor. qu. 3. Elbel p. 167. n. 480. Roncaglia q. 4. R. 1. et Salm. c. 2. n. 132. cum Bordon etc. Ego distinguendum puto, et dico non excusari, si in Regula quam Religiosi profitentur, expresse promittant observantia usque ad mortem. Secus, si promissio sit sine illa clausula usque ad mortem, juxta id quod diximus in præcedenti dubio. Et hujus sententiae videtur quidem esse Salmanticenses, cùm asserant in eorum Regula (secundum quam loquuntur) observantiam usque ad mortem promitti.

1040. — Dubitatur 5. An jejuniū subrogatum voto castitatis obliget voventem post 60 annum? Negat Tamb. §. 7. ex n. 10. cum aliis, quia in illa àetate, ut ait, ipsa senectus, utpote magnis infirmitatibus obnoxia, æquivalenter est morbus à jejuniū excusans. Affirmat verò La Croix n. 1320. dicens, quòd sicut senes tenerentur in ea àetate ad castitatem, sic tenentur ad jejuniū illius vice impositum. Sed hæc ratio non convincit, nam nimis probat: probaret enim, quòd si vovents gravi laboraret morbo, adhuc teneretur ad jejuniū. Quapropter, cùm senectus morbo æquiparetur et ærumnis subjiciatur, non omnino improbabilis videtur prima sententia; sed cùm res sit valde dubia, putarem hunc teneri ad impetrandam dispensationem, pro qua àetas illa est quidem sufficiens causa.

1041. — III. Causa est *Labor*. Ante omnia hic est advertenda Propos. 30 damnata ab Alex. VII, quæ dicebat: « Omnes officiales, qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejuniū; nec debent se certificare, si labor sit compatibilis cum jejuniū. » Merito Pontifex præfamat Propositionem damnavit, quia secundum eam, omnes laborantes, sive ob officium, sive ob recreationem, sive labor esset compatibilis sive non cum jejuniū, essent excusati, quod falso est.

Ideo igitur fuit illa proscripta, quia nimis generaliter loquebatur. Cæterum omnes artes, quæ exerceri non possunt nisi cum ingenti corporis agitatione, à jejunio excusant, eò quod in eis multi spiritus consumuntur. Hujusmodi artes laboriosas exercere, et à jejunio excusari, ex communi sententia dicuntur Fossores, Agri-colæ, Lapidicinæ, Figuli, Textores, Lanarii, Fullones, Bajuli, Aurigæ, Nautæ remigantes, Fabri lignarii, ferrarii, et murarii; ita communiter *Salm.* c. 2. n. 136. *Concina* p. 320. n. 2. *Elbel* n. 508 et alii. Iis merito adduntur Cursores cum *Sanchez* dub. 10. n. 6. *Wigandt* n. 92. *Ronc.* c. 2. *Reg. in prax.* 2. *Spor.* n. 58. Sutores, qui calcetos conficiunt, non vero qui coria scindunt, *Sanct. d. dub.* 10. n. 7. *Salm.* n. 136. *Elbel* n. 508. *Azor.* q. 8. *Pal.* n. 10. *Wigandt* n. 92. et *Sporer* n. 58. Item *Furnarii*. *Salm.* n. 136. *Holzm.* n. 15. *Palaus* n. 8. *Pistores*, *Azor.* q. 8. *Elbel* n. 508. *Pal.* n. 8. *Holzm.* n. 15. Coqui, plures dapes et multis personis præparantes, si fere per diem laborent, ut *Salm.* et *Spor.* II. cc. *Roncaglia Reg.* 2. *in prax.* et *Tamb.* n. 27. Secus, si pauca fercula parent, vel tantum præsideant inferioribus ministris. Typographi prælum versantes, non vero typos componentes, *Concina* pag. 322. n. 7. *Salm.* n. 136. *Holzm.* n. 5. *Elbel*. n. 508. Famuli, qui vehementer tota die incumbunt majoribus laboribus, ut *Laym.* n. 3. et *Sporer* n. 58. non vero *Ancillæ lanam aut linum nentes, aut similia levia servitia domus exhibentes*, ut *Tamb.* §. 7. n. 25. Secantes lapides, percursantes urbem ad vendendas merces, *Croix* n. 1330. ornantes Templas scalas circumferendo, *Tamb.* §. 7. n. 30. qui autem bene advertit omnes hos laborantes non excusari à jejunio nisi laborent saltem per majorem diei partem, non vero si per duas vel tres horas.

Barbitonsores communiter non excusantur, ut docent *Less.* c. 2. n. 43. *Laym.* c. 3. n. 3. et *Salm.* cap. 2. n. 39. etc. cum *communi*. Excipe, nisi aliquis artem suam sine refectione exercere non valeret propter laboris molestiam, vel propter complexionis debilitatem, ut dicunt *Palaus* p. 2. §. 5. n. 10. *Sanct. c. 1. dub.* 7. n. 8. *Mazzotta* to. 1. p. 429. *Concina* p. 321. n. 6. et *Led. Fa-gund. ac Leand. ap. Salm. l. c. ex Less. d. n. 43*. Item *Palaus* n. 10. et *Led. ac Angles ap. Sanct. dub.* 6. n. 7. excusant etiam Sartores; sed hoc non admittendum, nisi ipsi peculiari debilitate laborent, ut ait *Concina* p. 371. n. 6. vel nisi aliquando deberent extraordinario labore etiam per magnam noctis partem suere, ut evenire posset, si aliqua festivitas immineret, et non possent necessarias vestes confidere, ut dicunt *Roncaglia Reg.* n. prax. 2. et *Salm.* n. 139. Pictores, et Scribæ sive Notarii non excusantur, ut verius docent *Salm.* n. 140. *Tamb.* n. 25. *Viva* a. 6. n. 4. et *Elbel* n. 508. cum *communi*, ut asserit (contra *Henr. Machad. Leand. et Pasq. ap. Salm. ibid.*) nisi labor sit talis, ut non possit exerceri cum jejunio, sine magna difficultate. Neque Horologarii, ut ait idem *Elbel*: sed excipe eos, qui magna horologia conficiunt, ad quæ construenda magnis viribus opus est.

Alii absolutè excusant Molitores, Argentarios, et Sculptores.

At *Concina* p. 326. n. 6. hos non excusat, nisi ob debilitatem personæ. Sed melius puto dicendum, in his attendi debere qualitatem laboris, an sit gravis, et cum jejunio incompatibilis: Regula enim communiter recepta est cum *Lessio* n. 43. quod qui sine magno incommodo nequit aliquam artem, etsi per se non laboriosam, exercere, vel propter debilitatem personæ, vel propter aliam peculiarem circumstantiam, is non tenetur ad jejuniū.

1042. — Hic quæritur 1. An Artifices divites, qui ex officio exercent artes laboriosas, peccant, si in die jejunii laborem assumunt. Prima sententia probabilis affirmat, quam tenent *S. Antonin.* 2. p. tit. 6. cap. 11. §. 8. *Conc.* p. 319. n. 1. cum *Fab. Durando*, et *Armill.* Et hanc clare tenet etiam *S. Thomas* 2. 2. q. 147. art. 4. ad 3. ubi sic ait: « Si operis labor commode differt possit, aut diminui absque detimento corporalis salutis, » et exterioris statū, qui requiritur ad conservationem corporalis, vel spiritualis vitæ; non sunt propter hoc Ecclesiæ jejunia prætermittenda. » Verum secunda communis sententia, quam tenent *Sylvest.* v. *Jejunium* n. 4. *Nav.* c. 21. num. 16. *Salm.* n. 134. *Viva in prop.* 39. *Alex.* VII. *Less.* n. 42. *Ronc.* c. 2. *Reg. in prax.* 2. *Elbel* n. 518. *Sanct. dub.* 7. n. 4. cum *Tol. Led. Met.* et alii innumeri, dicit hos non peccare, quamvis non indigent pro sui vel suorum sustentatione. Probatur 1. ex Decreto, sive Oraculo vivæ vocis prolatō ab Eugenio IV ann. 1440, ut testantur omnes AA. citati, utque habetur in *Compend. Privilegiorum Fratr. Minor. verb.* *Jejunium* n. 2. In illo enim sic fertur Pontifex declarasse: « Artifices laboriosas artes exercitantes, et rusticæ, sive divites sint, sive pauperes, non tenentur jejunare » sub præcepto peccati mortalis. Et quod absolvi possunt, et induci ad eleemosynas, et alia bona opera facienda. » Aliud hujusmodi Declaratio visa est apocrypha, dicens 1. Inepta videri verba illa, sub præcepto peccati mortalis; ergone declarat Pontifex teneri sub veniali? et cur? Sed responderetur, quia facile hujusmodi divites possunt venialiter peccare, assumendo laborem propter cupiditatem luxi, juxta dicta n. 885. Et ob hanc causam rationabiliter monet Pontifex eos inducendos esse ad alia bona opera facienda. 2. Inepta etiam videri alia verba illa, et quod absolvi possunt: Si non peccant, a qua culpa absolvi debent? Sed hoc clare intelligitur; eò quod fortè ii tanquam indispositi à Confessariis dimitebantur, propterea Eugenius declaravit bene eos absolvi posse, non quidem à transgressione jejunii, sed ab aliis peccatis confessis. Cæterum, usquedum mihi non constabit falsitas hujus Declarationis, nunquam audebo eam apocrypham dicere, postquam tot classici Auctores communiter pro vera illam habent, et super ea suam sententiam fundant. Ratio autem hujus sententiae mihi videtur esse, quia valde interest Republicæ, ne causa jejunii Operarii intermittant exercere artes, quibus ex suo officio incumbunt; si enim in diebus jejunii tantum pauperes laborare possent sine jejunii obligatione, plu-

228 LIB. III. TR. VI. DE PR. VIII. IX. X. DEC. ET ECCL. C. III.
res, quibus non est opus actualiter laborare ad se sustentandum, laborem intermitterent, quod certe verteret in notabile Reipublicæ detrimentum.

1043. — Quæritur 2. An Artifices, qui laborando sine gravi incommodo jejunare valent, teneantur ad jejunium. Prima sententia negat, quam tenet *Tamb.* §. 7. n. 18. et *Leand.* et *Pasqual.* ap. *Concin.* p. 320. n. 3. Ratio, tum quia consuetudo communiter à jejunio eximit omnes qui laboriosas artes exercent; leges autem non resipiunt, quod raro, et per accidens evenit, sed quod communiter, et per se contingit; tum quia ab Eugenio IV in præfata Declaratione omnes hi fuerunt dispensati. Secunda vero sententia, quam tenet *Bonac.* p. ult. n. 8. *Conc.* l. c. *Viva* in prop. 3o *damn.* ab *Alex.* VII, *Regin.* lib. 4. c. 16. n. 216. affirmat teneri, modò tamen sit manifestum, quod ipsi jejunando grave non subeant incommodum; cum ex una parte lex universe obliget omnes, qui valent cum levi incommodo jejunare: et ex altera satis non constat Eugenium voluisse cum eis dispensare. Secus vero dicendum, si dubium sit, an jejunando grave perferant incommodum; quia ex communiter contingentibus in dubio præsumitur jejunium non esse compatibile cum artibus laboriosis. Hæc secunda sententia, speculative loquendo, videtur probabilior; sed in praxi vix reperiatur unus qui ex hujusmodi labore non graviter relaxetur.

1044. — Quæritur 3. An excusentur à jejunio exercentes artes laboriosas in diebus quibus vacant à labore? Commune est inter DD. quod ii qui uno vel altero die non laborant, non tenentur jejunare. Ita *Sanch.* dub. 7. n. 10. *Bon.* p. ult. n. 8. *Az.* c. 17. q. 8. *Ronc.* c. 2. *Reg.* in *prax.* 2. *Elbel* p. 189. n. 518. *Tamb.* §. 7. n. 24. *Croix* n. 1333. cum *Mendo* et *Diana*. Ratio, quia in primo die excusantur, ad reficiendam lassitudinem propter laborem assumptum in die præcedenti: in altero, ad servandas vires propter labores in subsequenti die assumendos. Sed quid, si in illis duobus diebus posset aliquis sine gravi incommodo jejunare? *Bonac.* l. c. *Ledesma*, et *Med.* apud *Viva* in d. prop. 3o *Alex* VII, n. 9. affirmant teneri, nisi experti jam fuerint ex præcedenti labore se laxatos manere, vel minus aptos reddi ad laborem pro die sequenti. E contrario *Elbel* p. 189. n. 518. *Sanch.* dub. 7. n. 10. cum *Victoria*, etc. *Diana* p. 1. tr. 9. R. 9. cum *Fag.* et *Hurtado* absolute excusant, quia ipse labor lassitudinem refert. At ego sentio cum *Viva* l. c. pariter distinguendum, ut in præcedenti quæstione, nempe quod si manifestè ipsi grave incommodum ex jejunio non sustinerent, tenerentur jejunare. Secus, si non manifestè, in dubio enim excusantur, quia ex communiter contingentibus præsumptio stat pro necessitate alieni, ut vel reficiantur à labore exercito, vel idonei reddantur ad laborem exercendum.

1045. — Quæritur 4. An qui laborem assumit, ut eximatur à jejunio, excusetur à culpa? Non videtur dubitandum, quod hic postquam graviter est defatigatus, etiam malo fine et etiamsi

DE PRÆCEPTIS ECCLESIE. DUB. II.

229

præviderit defatigationem illam fore incompossibilem cuin jejunio, ad illud non tenetur, ut communissime docent *Laym.* l. 4. tr. 8. c. 3. n. 5. *P. Concinna* tom. 5. p. 308. num. 2. *Sporer* n. 61. cum *Med.* ac *Dian.* et *Sylvest.* *Palud.* *Sanch.* *Pal.* *Fill.* et *Pasqual.* (qui assertur communem esse sententiam) apud *Croix* l. 3. p. 2. n. 1334. Ratio, quia jam ille est factus moraliter impotens ad jejunandum. An autem iste, apponendo impedimentum, peccet contra jejunii præceptum? Negant *Salm.* de *Leg.* c. 2. num. 164. cum *Pasq.* *Sanctio*, et *Recasul.* ap. *Croix* l. c. Ratio ut dicunt, quia tunc ille utitur jure suo, quo potest se extrahere ab obligatione legis, sicut se eximit ab obligatione jejunii, qui egreditur è sua Patria, ubi aderat obligatio jejunandi, ut alium locum aeat, in quo tale præceptum non adest. Sed omnino affirmandum cum sententia communis, quam tenet *Sanch.* *Cons.* l. 5. cap. 1. dub. 7. n. 13. *Azor.* tom. 1. l. 7. c. 17. n. 9. *P. Concinna* tom. 5. p. 140. n. 2. *Maz.* tom. 1. p. 126. et *Diana* p. 3. tr. 14. R. 11. qui ait ab hac sententia non recedendum, quidquid prius alibi dixerit; item *Viva* q. 10. art. 6. n. 7. et *Croix* l. c. qui dicunt contrariam sententiam communiter rejici. Ratio, quia licet is non peccet contra præceptum jejunii, omitendo jejunum post defatigationem, peccet tamen, quia operatur in fraudem præcepti; omnis enim lex obligat, ne quid fiat data opera, ut lex eludatur, ex *D. Th.* vide n. seq.

1046. — Quæritur 5. An peccet contra legem jejunii, qui sine justa causa laborem assumunt, quamvis non in fraudem præcepti? Negant *Ronc.* tr. 9. cap. 2. *Reg.* 1. *Bonac.* *Led.* *Med.* *Leand.* *Pasq.* et alii ap. *Croix* l. 3. p. 2. n. 1334. Sed oppositum pariter omnino tenendum, ut censem *Laym.* l. 4. tr. 8. c. 3. n. 5. *Sanch.* *Cons.* l. 5. c. 1. d. 8. n. 2. *Palau* tr. 30. D. 3. p. 2. §. 5. n. 10. cum *Nav.* *Caj.* *Tol.* *Abul.* *Fill.* etc. communiter, item *Croix*, l. c. cum *Sanch.* *Diana*, ac aliis, et hanc clare docet *S. Th.* 1. 2. q. 71. art. 5. ubi loquens de eo qui occupat se talibus, quibus ab eundo ad Ecclesiam impeditur (nempe ad Sacrum audiendum) damnat de peccato omissionis, et rationem adducit: "Qui enim vult aliquid, cum quo aliud simul esse non potest, ex consequenti vult illo carere." Nec obstat dicere, quod si quis obligatus ad Sacrum audiendum, alio perget, ubi non adest tale præceptum, eo fine, ut eximatur, vel prævidens sic eximi ab obligatione Missæ, non peccat. Nam bene respondet *Mazzotta loc. cit.* quod hic talis, alio eundo, omnino eximitur à debito Sacri audiendi, sed qui opus assumit ad se liberandum, vel prævidens se liberatum iri a jejunio, adhuc remanet ad illud obligatus, licet postea propter laborem assumptum à jejunio excusat. Notat autem *Sanch.* *Cons.* lib. 5. cap. 1. dub. 7. n. 16. cum *Victor.* et aliis, quod, si quis non ad recreationem, sed ad finem utillem, licet non necessarium, assumit laborem, non peccat contra præceptum jejunii, si postea non jejunet. Et idem ait n. 17. de itinerante ex aliqua causa honesta, etsi non necessaria, putat ad visendos propinquos, vel Patriam, ad venandum, ad luden-